

Ronald Haveman

Biologische kostprijs vraagt biologische productprijs

Voor de biologische akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt in het zuidwesten van Nederland is een verkenning uitgevoerd naar het bedrijfseconomisch perspectief en werden kostprijsberekeningen uitgevoerd. Daaruit blijkt dat (evenals bij de gangbare teelt) bij de meeste gewassen in de samengestelde bouwplannen de kostprijs niet geheel vergoed wordt. Voor een financieel duurzame bedrijfsvoering is het belangrijk dat de meerprijs voor het biologisch product minimaal gehandhaafd blijft.

In de studie zijn vier bedrijfsopzetten met elk een verschillend bouwplan vergeleken (tabel 1). Het gaat om twee akkerbouwmatige bedrijven van elk 45 ha groot en twee groenteteeltbedrijven van 15 ha. De vruchtwisseling is op alle bedrijven 1 op 6 met twee rustgewassen. Bedrijf 3 komt grotendeels overeen met het biologische systeem dat in Westmaas ook technisch onderzocht werd. De groentegewassen ijsbergsla, knolvenkel en andijvie zijn dubbelteelten, variërend van vroeg bedekt tot herfst laat. Uitgangspunt van de studie is dat de bedrijven voldoen aan Minas 2003.

Bedrijfseconomisch perspectief

Kwantitatieve Informatie Akkerbouw en Vollegrondsgroenteteelt 2002 (KWIN) is gebruikt als basis voor de teeltgegevens (teeltwijze en bewerkingen, uren handmatig wieden etc.). De opbrengstgegevens zijn bepaald aan de

hand van de gegevens van het biologisch systeem in Westmaas en van het BIOM-project (tabel 2). Waar nodig zijn de basisgegevens bijgesteld op advies van ondernemers.

Om het bedrijfseconomisch perspectief te beoordelen is een aantal bedrijfseconomische kengetallen berekend. Dit zijn het netto bedrijfsresultaat (de opbrengsten min alle kosten, ook berekend loon en rente), het ondernemersinkomen en de rentabiliteit (opbrengst/€ 100 kosten). De afzetkosten voor de groenten zijn gebaseerd op afzet via Nautilus en voor het graan via Agrifirm. Voor de standaardbewerkingen als grondbewerking, planten en oogsten zijn genormaliseerde taaktijden gebruikt. De werkzaamheden op de bedrijven worden uitgevoerd door de ondernemer, waar nodig aangevuld met los personeel. Voor de ondernemer is er gerekend met een jaarloon conform CAO van € 34.034. De aannames voor productie en opbrengsten zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 1. Bouwplannen van de doorgerekende bedrijven

	Bedrijf 1	Bedrijf 2	Bedrijf 3	Bedrijf 4
Bedrijfs grootte	45	45	15	15
Teeltfrequentie	1 op 6	1 op 6	1 op 6	1 op 6
Rustgewassen	2	2	2	2
Gewas 1	cons.aardappel	cons.aardappel	cons.aardappel	cons.aardappel
Gewas 2	gras/klaver	gras/klaver	ijsbergsla	andijvie
Gewas 3	suikerbiet	spruitkool	gras/klaver	gras/klaver
Gewas 4	zomergerst	zomergerst	spruitkool	sluitkool
Gewas 5	winterpeen/ui	winterpeen/ui	zomergerst	zomergerst
Gewas 6	conserven	conserven	knolselderij/knolvenkel	knolselderij/knolvenkel

Tabel 2. Aannames voor bruto opbrengst (kg/ha) en prijs (€/kg) per gewas voor het zuidwestelijk kleigebied

	Bruto opbrengst	Prijs
Consumptieaardappel, kleigebieden	31.050	0,118
Gras/klaver	10.000	0,032
Suikerbiet, kleigebieden	50.000	0,035
Spruitkool (midden vroeg)	8.500	0,535
Witte kool (bewaring)	30.000	0,154
Zomergerst, kleigebieden (incl. opbrengst 3800 kg stro en EU-toeslag)	5.000	0,170
Grove peen (b-peen) (bewaring)	55.000	0,154
Zaaiui, kleigebieden	35.000	0,113
Stamslaboon (vroeg-industrie)	8.000	0,123
Doperwt, kleigebieden	4.250	0,295

Voor hoogwaardig losse arbeid is een tarief van € 18,15/uur en voor eenvoudige losse arbeid van € 9,08/uur gehanteerd. De bedrijfsgebouwen bij het akkerbouwbedrijf bestaan uit een landbouwschuur van 170 m², een aardappelbewaarplaats van 240 ton, een uisenschuur van 150 ton en een werktuigenschuur van 205 m². Het groenteteeltbedrijf heeft ook een landbouwschuur van 170 m², een aardappelbewaring van 80 ton, een koelruimte van 45 m², een werktuigenberging van 180 m² en een koelcel van 25 m² voor korte bewaring van groenten.

De grondkosten bedragen voor deze regio € 973/ha per jaar. Dit bedrag bestaat uit 5,5% rente over de verpachte waarde van de grond. Er wordt van de verpachte waarde uitgegaan om speculatie uit de waarde te laten. Als er sprake is van een bedrijfsovername, dan wordt de grond meestal niet tegen de vrije verkeerswaarde overgenomen, maar voor een lager bedrag. Uitgangspunt bij de berekeningen is 70% eigen vermogen.

De rentabiliteit op de akkerbouwbedrijven (tabel 3) is in vergelijking tot vergelijkbare gangbare bedrijven in deze regio, goed te noemen. Uit het Bedrijven Informatie Net (BIN) van het LEI komt deze regio in de periode 1996 tot en met 2000 gemiddeld op € 85,80/€ 100 kosten uit. Hier valt wel bij op te merken dat het LEI de post grond en

gebouwen op pachtbasis meeneemt. Als er van eigendom was uitgegaan, dan zou dit kengetal nog wat lager uitkomen.

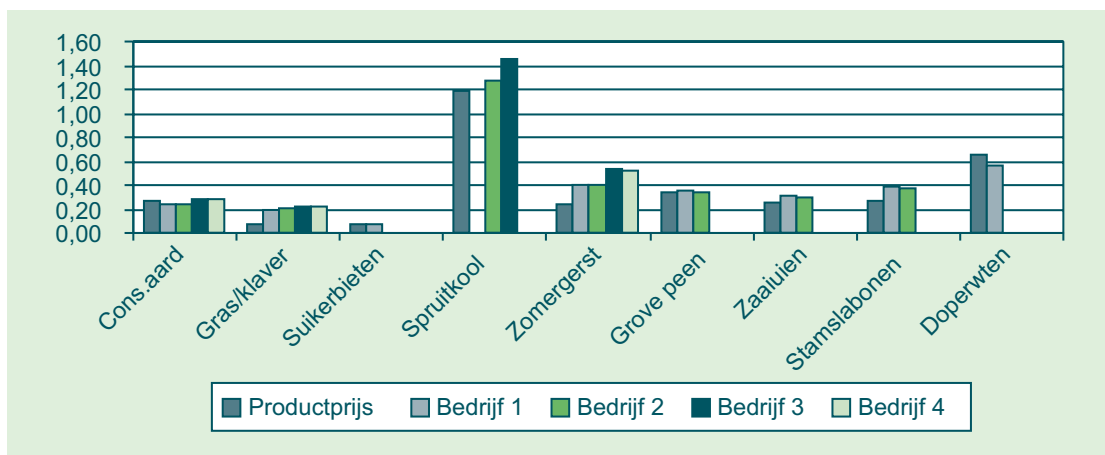
Het gemiddelde ondernemersinkomen ligt in de LEI-uitkomsten met € 19.695 wel aanmerkelijk lager.

De vollegrondsgroentebedrijven scoren erg verschillend (tabel 3). Bedrijf 3 scoort goed en bedrijf 4 scoort matig. Dit bedrijf kan dan ook op lange termijn in de problemen komen. Een gemiddeld gangbaar vollegrondsgroentebedrijf op kleigrond zit over de periode 1996 tot en met 1999 op € 91/€100 kosten en heeft een ondernemersinkomen van € 26.353 (bron: LEI BIN). Bij bedrijf 4 is de rentabiliteit ten opzichte van een vergelijkbaar gangbaar bedrijf slechter. Voor de overige bedrijven geldt dat zij beter scoren dan een vergelijkbaar gangbaar bedrijf.

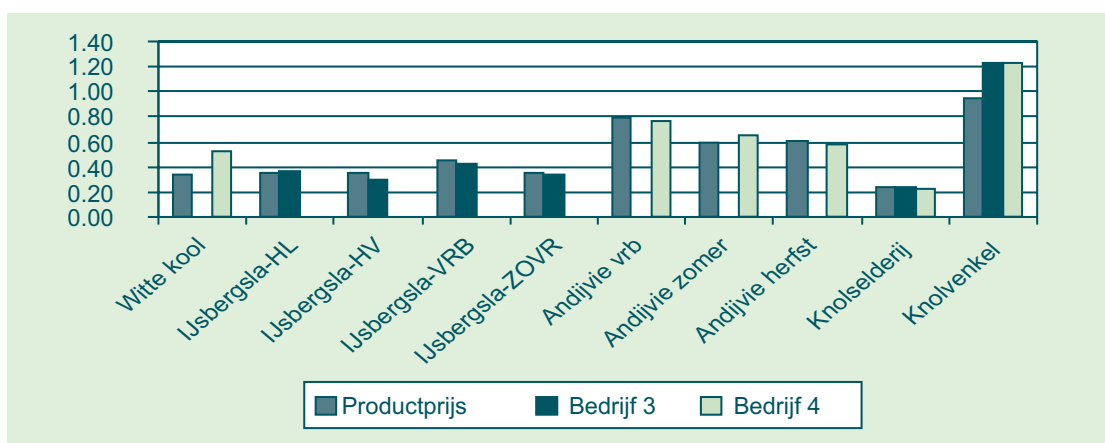
Toch worden in geen van de bedrijven alle kosten vergoed. Omdat berekend loon en berekende rente kosten zijn die niet daadwerkelijk worden uitgegeven worden ze bij het netto bedrijfsresultaat opgeteld en blijft er voor alle bedrijven nog een positief ondernemersinkomen over. De bedrijven hebben wel allemaal 30% vreemd vermogen. Van het ondernemersinkomen zullen dus nog wel aflossingen moeten worden betaald.

Tabel 3. Enkele bedrijfseconomische kengetallen (€/bedrijf)

	Bedrijf 1	Bedrijf 2	Bedrijf 3	Bedrijf 4
Netto bedrijfsresultaat	-25.000	-23.590	-13.730	-26.370
Berekend Loon	34.030	34.030	34.030	34.030
Berekende rente – betaalde rente	40.159	41.090	16.107	15.904
	+ ————	+ ————	+ ————	+ ————
Ondernemersinkomen bij 70% E.V.	49.189	51.530	36.407	23.564
Opbrengsten/€ 100 kosten	90	92	91	84

Figuur 1a. Kostprijs (€/kg of €/stuk) van de diverse akkerbouwproducten in de vier bedrijfsplannen afgezet tegen de productprijzen van de betreffende biologische producten.

Figuur 1b. Kostprijs (€/kg of €/stuk) van de diverse groenteproducten van bedrijf 3 en 4 afgezet tegen de productprijzen van de betreffende biologische producten.

Kostprijsberekeningen

Bij de kostprijsberekeningen van de gewassen worden behalve de toegerekende of proportioneel variabele kosten ook de niet-toegerekende kosten volgens verdeelsleutels aan de producten toegerekend. Zo worden de grondkosten toegerekend aan het gewas dat er op geteeld wordt. In dubbelteelten wordt de helft van het bedrag toegerekend aan elke teelt. Algemene kosten, zoals de jaarkosten van de landbouwschuur en de erfverharding en boekhoudkosten, worden verdeeld over de gewassen op basis van de omzet van een gewas. Kosten voor de koelruimte worden verdeeld op basis van het volume en de bewaarduur van een product.

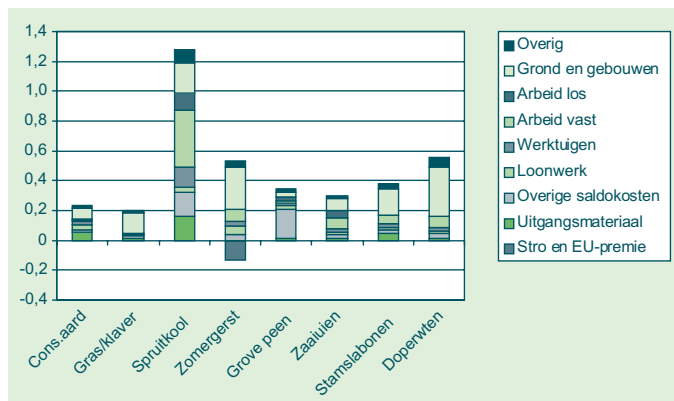
De jaarkosten van de werktuigen en de bijbehorende werktuigberging zijn met behulp van arbeidsoverzichten

per gewas op basis van de draaiuren verdeeld over de gewassen.

De arbeid is op basis van gewerkte uren in een gewas toegerekend. Werkzaamheden als kantoorwerk, reparaties aan machines e.d. zijn ondergebracht bij de algemene kosten en worden ook op basis van de omzet verdeeld over de gewassen.

Door de kostprijs te vergelijken met de productprijs kan de teler zien of er sprake is van een toereikende beloning voor het geïnvesteerde kapitaal en de arbeid.

Uit figuur 1a en 1b blijkt dat de verschillen in de kostprijzen van de verschillende bedrijven niet erg groot zijn. Toch is te zien dat de kostprijzen van veel gewassen (bijvoorbeeld spruitkool) op de 15 ha-bedrijven hoger is. Dit komt doordat de algemene kosten en de

Figuur 2. Opbouw van de kostprijs per gewas (€/kg), Bedrijf 2

Tabel 4. Kritische kostprijzen van Bedrijf 1

	Productprijs	Kostprijs	Kritische kostprijs
Suikerbiet	0,08	0,08	0,06
Zomergerst	0,24	0,40	0,21
Stamslaboon	0,27	0,38	0,26

gebouwenkosten op een kleiner bedrijf naar verhouding groter zijn. Verder laat de figuur zien dat de meeste gewassen niet kostprijsdekkend worden geteeld. Met name witte kool en knolvenkel scoren slecht en zijn dan ook de hoofdoorzaak van het slechte rendement van bedrijf 4.

Opbouw kostprijs

Figuur 2 geeft de opbouw van de kostprijs van de gewassen op bedrijf 2 weer. Het laat zien dat bij de spruitkool arbeid de grootste kostenpost is. Bij extensieve gewassen zoals zomergerst en doperwtten zijn dit de grondkosten. Bij de grove peen zijn de overige saldokosten de belangrijke post. Deze post bestaat bij peen uit spoelkosten en bewaring bij derden. Tevens zitten de omzetafhankelijke afzetkosten in deze post. Die wegen bij een gewas met een hoge omzet, zoals peen, zwaar mee.

Kritische kostprijs

Voor veel gewassen is de opbrengstprijzen niet dekkend voor de kostprijs. Dat wil niet zeggen dat er dan ook verlies wordt geleden. Voor veel ondernemers geldt dat een vergoeding voor eigen arbeid conform CAO en een rentevergoeding voor het eigen kapitaal niet gehaald wordt. Puur bedrijfseconomisch gezien zijn dit kosten en geen uitgaven. Daardoor leidt het bedrijf nog geen verlies. Wel moet er sprake zijn van enige arbeidsvergoeding om gezinsuitgaven en investeringen te doen.

Naast de berekening van een integrale kostprijs waarbij alle kosten worden vergoed, kan er ook een kritische kostprijs worden berekend. Als voorbeeld is hier voor drie gewassen een kostprijs weergegeven, waarbij er gerekend wordt met een loon voor de ondernemer van 66% van het CAO-loon en waarbij alleen de betaalde rente wordt vergoed. Bij 70% eigen vermogen wordt dus 30% van de rente meegenomen in de kostprijs.

Tabel 4 laat zien, dat er voor elk gewas nog wel enige marge is, maar niet veel. De productprijs vergoed bij deze gewassen maar net de kritische kostprijs. De reden voor het grote verschil tussen de kostprijs en de kritische kostprijs van zomergerst is dat de grondkosten en dus ook de grondrente een groot deel zijn van de totale kosten van dit gewas (zie ook figuur 2). Deze post wordt juist bij de kritische kostprijs lager.

Slotopmerkingen

De geanalyseerde gewassen bieden weinig aanknopingspunten om de kostprijs te verlagen. Voor de individuele teler is het moeilijk om de verschillende posten drastisch te verlagen. Toch zijn er wel wat dingen die aandacht verdienen. De arbeidskosten kunnen wellicht nog wat naar beneden door het inzetten van nieuwe onkruidbestrijdingstechnieken of door bijvoorbeeld samenwerking met burens. Ook kan een wijziging in het bouwplan de benuttinggraad van werktuigen en installaties en daarmee de kostprijs beïnvloeden. Schaalvergroting is ook een mogelijkheid om de kosten/kg product naar beneden te brengen.

De kostprijs van producten wordt op de allereerste plaats bepaald door de gerealiseerde fysieke opbrengsten. Een fysieke opbrengstverhoging van bijvoorbeeld 25% heeft een bijna evenredige kostprijsverlaging tot gevolg.

Toch is het voor een financieel duurzame bedrijfsvoering belangrijk dat de productprijs niet verder richting kritische kostprijs zakt. Het is duidelijk dat de kostprijs van biologische gewassen een hogere productprijs rechtvaardigt.

Bij de oogst van spruiten is arbeid de grootste kostenpost